

Sygn. akt: I C 831/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 czerwca 2014 r.

Sąd Rejonowy w Przasnyszu I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR Anna Andrzejewska
Protokolant:	sekr. sądowy Małgorzata Szczypińska

po rozpoznaniu w dniu 30 czerwca 2014 r. w Przasnyszu na rozprawie

sprawy z powództwa J. S., E. S.

przeciwko S. S. (1), Z. S.

o ustalenie istnienia stosunku prawnego

1. Oddała powództwo.
2. Zasądza od powodów J. S., E. S.

solidarnie na rzecz pozwanych S. S. (1), Z. S. solidarnie kwotę 2.434,00 zł. (dwa tysiące czterysta trzydzieści cztery złote 00/100) tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 2.400,00 zł. (dwa tysiące czterysta złotych 00/100) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sygn. akt I C 831/13

UZASADNIENIE

Powodowie J. S. i E. S. wnieśli pozew przeciwko S. S. (1) i Z. S., w którym żądali (po ostatecznym sprecyzowaniu powództwa pismem procesowym z dnia 17 lutego 2014 roku – k. 43-46) ustalenia, że pozwany nie przysługuje prawo do korzystania z pomieszczenia mieszkalnego – pokoju o powierzchni 13,40 m² położonego na drugiej kondygnacji domu mieszkalnego (od strony północno -wschodniej) położonego w P. przy ul. (...). Powodowie domagali się też zasądzenia od pozwanych solidarnie na ich rzecz zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu powodowie podnosili, że zgodnie z § 2 umowy dożywocia z dnia 02.03.2009 roku pozwany przysługuje wynikające z dożywocia prawo do korzystania z połowy domu położonego w P. przy ul. (...). Łączna powierzchnia tego domu wynosi 131,9 m² z czego pozwani są uprawnieni do korzystania z pomieszczeń o łącznej powierzchni 65,95 m², zajmują zaś pomieszczenia o łącznej powierzchni około 76,20 m². Wskazali, że obecnie ich rodzina składa się z pięciu osób, w tym trojga dzieci, a pozwani mogliby pomieścić się bez uszczerbku w pomieszczeniach na pierwszej kondygnacji. W ich ocenie do łącznej powierzchni domu nie powinna być doliczona powierzchnia kotłowni i pomieszczenia na opał, gdyż pomieszczenia te przeznaczone są na potrzeby wszystkich mieszkańców domu. Przywołując przepisy ustawy z 16.09.2011 roku o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego i rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z 25.04.2012 roku

podnosili, że spod definicji lokalu mieszkalnego i związanych z tym obliczeń wyłącza się powierzchnie tarasów, loggii i pomieszczeń kotłowni. Dodali, że świadczenia takie jak ogrzewanie i dostarczanie ciepłej wody mieszczą się w pojęciu dożywocia (korzystania z połowy domu), dlatego pozwani zawierając z powodami umowę dożywocia nie mieli na celu również korzystania z pomieszczeń kotłowni i przeznaczonego na opał. Podnosili, że prawo do korzystania z połowy domu nie może odnosić się do jego powierzchni. Jednocześnie wyjaśnili, że swojego roszczenia domagają się w oparciu o przepis art. 189 kpc. Swoją interes prawną uzasadniali koniecznością ustalenia zakresu uprawnień stron wynikających z zawartej i „mało czytelnej” w tym zakresie umowy dożywocia, a także postępowaniami karnymi toczącymi się w związku z brakiem sprecyzowania uprawnień stron i ich obowiązków w przedmiotowej umowie dożywocia (jedno z nich o naruszenie miru domowego zostało prawomocnie zakończone przed Sądem Rejonowym w Przasnyszu w sprawie II K 246/13).

Pozwani S. S. (1) i Z. S. wnieśli o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie solidarnie od powodów na ich rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając swoje stanowisko wskazali, że z § 2 umowy dożywocia z dnia 02.03.2009 roku brak jest odesłania do „lokalu mieszkalnego”, a jedynie do jednoznacznej w swojej treści „połowy domu”, co niewątpliwie należy odnosić do jego stanu w dacie (na dzień) zawarcia umowy dożywocia. W umowie chodzi też o „korzystanie”, a nie „zamieszkiwanie”. Odnośnie pomieszczeń kotłowni i na składowanie opału wskazali, że dostęp do tych pomieszczeń został im już dawno uniemożliwiony, a budynek niejednokrotnie był niewystarczająco ogrzewany przez powodów (w domu było zimno), co ocenili nagannie z punktu widzenia moralnego. Dodali, że jako niezwykle krzywdzącą odbierają propozycję przeniesienia ich do pomieszczeń piwnicznych. Za niewystarczającą uznali argumentację powodów, że ich roszczenie wynika z urodzenia kolejnego dziecka. Na rozprawie w dniu 30 czerwca pełnomocnik pozwanych podniósł, że powodowie nie wykazali interesu prawnego w wytoczeniu powództwa.

Sąd ustalił, co następuje:

Na podstawie umowy darowizny 2 marca 2009 roku (Rep. A nr (...)) powodowie J. i E. B. małżonkowie S. w zamian za przeniesienie na ich rzecz przez pozwanych gospodarstwa rolnego szczegółowo opisanego w tej umowie, zapewнили pozwanym S. i Z. małżonkom S. prawo dożywocia polegające między innymi na korzystaniu z połowy domu mieszkalnego posadowionego na działce oznaczonej numerem geodezyjnym (...) o powierzchni 6.6640 ha położonej w P. przy ul. (...) (k. 4-7v – umowa dożywocia).

Strony zamieszkują w budynku stanowiącym przedmiot umowy dożywocia.

W piwnicy (I kondygnacji) przedmiotowego domu znajdują się trzy pomieszczenia stanowiące pokoje mieszkalne z których jeden zajmowany jest przez powodów (o pow. 14,20), a dwa przez pozwanych (o pow. 10,00 i 10,50), jedna kuchnia zajmowana przez pozwanych (o pow. 17,60) i dwa pomieszczenia stanowiące kotłownię (o pow. 13,40) i na składowanie opału (o pow. 13,40), do których pozwani nie mają dostępu oraz łazienka (k. 36, wyjaśnienia informacyjne stron –k. 37-39).

Na parterze (II kondygnacji) tego domu znajdują się cztery pomieszczenia stanowiące pokoje mieszkalne z których dwa zajmowane są przez powodów (o pow. 13,40 i 14,20) i dwa przez pozwanych (o pow. 21,00 i 13,40), jedna kuchnia zajmowana przez powodów (o pow. 17,60) oraz łazienka (k. 36, wyjaśnienia informacyjne stron –k. 37-39).

Powodowie (ostatecznie) domagali się ustalenia, że pozwanym nie przysługuje prawo do korzystania z jednego pomieszczenia o pow. 13,40 m² położonego na II kondygnacji domu (k. 43-45).

Przedstawiony powyżej stan faktyczny był niesporny, został ustalony na podstawie twierdzeń stron i pełnomocnika pozwanych złożonych na rozprawie, jak też pism procesowych i dokumentów składanych przez strony w toku postępowania, obrazujących podejmowane przez nie czynności.

Sąd zważył, co następuje:

W pierwszym rzędzie stwierdzić należy, że powód – co do zasady – może żądanie procesowe sformułować w każdy dowolny sposób, jaki będzie adekwatny do dochodzenia jego roszczeń materialnoprawnych. Do powoda należy jednak określenie przedmiotu jego żądania, a sąd wskazaniem tym jest związany.

W niniejszej sprawie powodowie początkowo wnieśli w trybie art. 189 kpc o ustalenie, że pozwanym w ramach prawa dożywocia polegającego na korzystaniu z połowy domu mieszkalnego w P. przy ul. (...) przysługiwać będzie korzystanie z pomieszczeń na parterze i jednego pokoju o powierzchni 21,5 m², a powodowie z pozostałych pomieszczeń na drugiej kondygnacji oraz jednego pokoju na parterze o powierzchni 10,7 m². W uzasadnieniu tak sformułowanego powództwa dodali, że dodatkowo wnoszą o zwrot wartości nadużytego dożywocia przez pozwanym, tj. zajmowania większej powierzchni mieszkalnej niż przysługująca im, którą określili na kwotę 200 złotych miesięcznie za okres 74 miesięcy, co daje kwotę 14.800 złotych.

Na rozprawie w dniu 6 lutego 2014 roku powodowie oświadczyli, że nie domagają się ustalenia jak wskazali w pozwie, ale wydania im przez pozwanym jednego pokoju usytuowanego od strony północno – wschodniej w opisanych wyżej domu, a także zapłaty na ich rzecz przez pozwanym kwoty 14.800 złotych tytułem rekompensaty za zajmowanie większej powierzchni niż wynika z umowy dożywocia na podstawie której pozwani mogą zajmować połowę domu.

Wobec takiego stanowiska powodów, postanowieniem z dnia 6 lutego 2014 roku zobowiązano powodów między innymi do doprecyzowania na piśmie pozwu przez precyzyjne wskazanie czego konkretnie domagają się od pozwanym, w tym do precyzyjnego określenia jakiego konkretnie pomieszczenia o jakiej powierzchni dotyczy pozew, a także co rozumieją przez pojęcie „nadużytego prawa”.

W odpowiedzi na to wezwanie powodowie pismem z dnia 17.02.2014 roku podali, że wnoszą o ustalenie, że pozwanym nie przysługuje prawo do korzystania z pomieszczenia mieszkalnego – pokoju o powierzchni 13,40 m² położonego na drugiej kondygnacji domu mieszkalnego (od strony północno -wschodniej) położonego w P. przy ul. (...), jak również wskazali argumenty celem wykazania swego interesu prawnego w wystąpieniu z takim żądaniem.

Przedmiotem powództwa powodów było zatem ostatecznie jedynie żądanie ustalenia w trybie art. 189 kpc, że pozwanym nie przysługuje prawo do korzystania z pomieszczenia mieszkalnego – pokoju o pow. 13,40 m² położonego na II kondygnacji domu mieszkalnego (od strony północno - wschodniej) położonego w P. przy ul. (...). Powodowie niezmiennie utrzymywali, że pozwani niesłusznie odmawiają im wydania przedmiotowego pomieszczenia, gdyż nie znajduje to oparcia w treści § 2 umowy dożywocia z dnia 2 marca 2009 roku.

W ocenie Sądu nie zasługuje na uwzględnienie stanowisko powodów jeśli chodzi o istnienie przesłanki stanowiącej warunek konieczny dopuszczalności powództwa o ustalenie zgłaszanego w trybie art. 189 kpc, a mianowicie interesu prawnego w ustaleniu.

W myśl art. 189 kpc, ustalającego materialnoprawne przesłanki powództwa o ustalenie, powód może żądać ustalenia istnienia prawa lub stosunku prawnego, gdy ma w takim ustaleniu interes prawny. Przesłankami zasadności powództwa o ustalenie są: 1) żądanie ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa oraz 2) posiadanie interesu prawnego w takim ustaleniu. Bez istnienia takiego interesu nie jest możliwe zajmowanie się przez Sąd ustaleniem czy podmiotowi występującemu z powództwem przysługuje opisane w pozwie prawo.

W niniejszej sprawie – bez względu na sformułowania samego żądania strona powodowa zmierzała do uzyskania orzeczenia rozstrzygającego o tym, że w związku z faktem zajmowania przez pozwanym pomieszczenia o pow. 13,40 m² znajdującego się na II kondygnacji opisanego wyżej budynku, pozwani przekroczyli swoje uprawnienie dożywotnie do korzystania z połowy domu o którym mowa w § 2 umowy dożywocia z dnia 2 marca 2009 roku. Owo uprawnienie, zdaniem Sądu, stanowi w istocie służebność mieszkania przysługującą pozwanym.

W tym miejscu wskazać należy, że poza świadczeniami z wynikającymi z istoty i funkcji dożywocia określonymi w art. 908 § 1 kc, nabywca nieruchomości może w umowie o dożywocie zobowiązać się do ustanowienia na rzecz zbywcy

użytkowania, którego wykonywanie jest ograniczone do części nieruchomości, służebności mieszkania lub innej służebności osobistej, albo do spełniania powtarzających się świadczeń w pieniądzu lub w rzeczach oznaczonych co do gatunku (art. 908 § 2 kc). Świadczenia ustalone w umowie należą do treści prawa dożywocia. O treści i zakresie świadczeń należnych dożywnikowi przesądza umowa dożywocia, w tym zakresie zasada swobody umów (art. 353¹ kc) nie doznaje ustawowego ograniczenia. Do ustanowienia służebności mieszkania i innych służebności osobistych zastosowanie mają przepisy art. 296 kc i następane. Służebność mieszkania wiąże się niewątpliwie z uprawnieniem do władania rzeczą i stanowi ograniczone prawo rzeczowe (art. 244 § 1 kc) do ochrony którego stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie własności (art. 251).

W przedmiotowej sprawie sporny był zakres tej służebności, który wymaga dokonania wykładni oświadczenia woli powodów, w przedmiocie zakresu ustanowionej przez nich służebności mieszkania. Pomiędzy stronami sporne było bowiem, jak należy rozumieć stwierdzenie, że dożywnicie pozwanych „polega na korzystaniu z połowy domu mieszkalnego”. Ustalenia wymaga też zakres uprawnienia do władania rzeczą tak właściciela, jak i osoby, na rzecz której została ustanowiona służebność. Takie ustalenia realizowane być natomiast mogą w ramach dochodzenia roszczenia o wydanie rzeczy (art. 222 § 1 kc).

W piśmiennictwie dotyczącym wykładni art. 189 kpc przyjmuje się, że interes prawny to interes dotyczący szeroko rozumianych praw i stosunków prawnych, który z reguły występuje wtedy, gdy istnieje niepewność tego prawa lub stosunku prawnego, wynikająca z przewidywanego lub uzewnętrznionego ich kwestionowania. Jeszcze inaczej rozumiany interes prawny to potrzeba prawna wynikająca z sytuacji prawnej, w jakiej znajduje się powód, a nawet obie strony. Nadto interes ten powinien być zgodny z prawem, z zasadami współżycia społecznego i celem procesu cywilnego (Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz, Warszawa 1997, tom I, s.642-643). Interes prawny zachodzi, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości. Powyższe określenie interesu prawnego znalazło aprobatę na przykład w wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 5 kwietnia 2007 roku w sprawie III AUa 1518/05 (Lex nr 257445, OSA 2008/9/30), a także w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 11 marca 2014 roku w sprawie I ACa 786/13 (Lex nr 1444711) i zasługiwało na aprobatę. Z ugruntowanego stanowiska judykatury wynika, że nie ma interesu prawnego ten, kto może poszukiwać ochrony prawnej w drodze powództwa o zasądzenie świadczeń pieniężnych (np. gdy dług stał się już wymagalny) lub niepieniężnych (np. gdy prawo własności zostało już naruszone przez pozbawienie lub zakłócenie posiadania w rozumieniu art. 222 § 1 lub 2 kc). Zasada ta opiera się na założeniach, że, po pierwsze, wydanie wyroku zasądzającego możliwe jest, jeżeli także ustalona zostanie legitymacja czynna powoda oraz po drugie, że wyrok tylko ustalający istnienie stosunku prawnego nie zapewni ostatecznej ochrony prawnej, ponieważ nie jest - w przeciwieństwie do wyroków zasądzających - wykonalny na drodze egzekucji sądowej. Tożsamy pogląd został wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 04.01.2008 roku w sprawie III CSK 204/07 (Lex nr 395051, M. Spół. 2008/3/51), w którym wskazał, iż interes prawny w rozumieniu art. 189 kpc z reguły nie zachodzi wtedy, gdy osoba zainteresowana może w innej drodze, np. w procesie o świadczenie, o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego, a nawet w drodze orzeczenia o charakterze deklaracyjnym, osiągnąć w pełni ochronę swych praw. Interes prawny powoda jest przesłanką materialnoprawną powództwa o ustalenie. Stwierdzenie jego braku może nastąpić dopiero na etapie merytorycznego rozpatrywania sprawy i dlatego brak interesu prawnego powoduje oddalenie powództwa z powodu jego bezzasadności, a nie odrzucenie pozwu z powodu jego niedopuszczalności. Tego rodzaju oddalenie powództwa jednak nie wyklucza ponownego, skutecznego jego wytoczenia, jeżeli interes prawny powoda powstanie później.

Mając na uwadze powyższe stwierdzić należy, że powodowie, na podstawie art. 222 § 1 kc, mogą wnosić o wydanie im spornego pokoju na II kondygnacji. Ta możliwość wyłącza ich interes w ustalaniu w konkurencyjnym do powyższego postępowaniu, że pozwani nie są uprawnieni do zajmowania spornego pokoju, gdyż roszczenie oparte o treść art. 222 kc, pochłania uprawnienie płynące z art. 189 kpc.

Mając na uwadze przedstawione wywody, powództwo o ustalenie podlegało oddaleniu.

Niezależnie od powyższego – jedynie na marginesie – zauważyć należy, że nawet merytoryczne rozpoznanie niniejszego pozwu nie skutkowałoby uznaniem powództwa za uzasadnione, albowiem zgłoszone przez stronę powodową wnioski dowodowe i zaoferowane dowody nie zmierzały w kierunku wykazania rzeczywistej woli stron umowy dożywocia co do zakresu dożywotniego uprawnienia do korzystania z połowy domu przez pozwanych. Sąd nie jest uprawniony natomiast wyřęcać strony w jej inicjatywie dowodowej. Jak trafnie wskazał Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 9 stycznia 2013 roku w sprawie I ACa 738/12 (Lex nr 1322076) dysponentami postępowania dowodowego są strony, na nich spoczywa ciężar dowodu (art. 6 k.c.) i są one obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne (art. 232 zdanie pierwsze k.p.c.). Oznacza to, że przedstawienie materiału pozwalającego na odtworzenie stanu faktycznego należy do stron, a niedostatki w dowodzeniu określonego faktu powodują dla strony, na której spoczywa ciężar dowodu, niekorzystne skutki prawne w postaci przegrania procesu. Uprawnienie z art. 5 kpc nie daje podstaw do korygowania wskazanej przez stronę podstawy faktycznej ani zastępowania przez sąd inicjatywy dowodowej stron. Sąd nie może wskazywać stronie na konieczność złożenia konkretnego wniosku dowodowego dla potwierdzenia jej stanowiska. Z tych samych względów (brak inicjatywy dowodowej stron) nie podlegałoby uwzględnieniu także żądanie odszkodowawcze powodów. Wysokość żądania w tym zakresie, wobec zakwestionowania go przez stronę pozwaną, winna być bowiem wykazana dowodami, zaś na tę okoliczność powodowie nie zaoferowali żadnych dowodów. Podkreślić jednak należy, że w ocenie Sądu żądanie takie nie zostało jednak w pozwie skutecznie zgłoszone.

O kosztach procesu orzeczono z mocy art. 98 1 i 3 kpc w zw. z § 6 pkt 5 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 roku, poz. 461).